

POSTOJE UČITELŮ MATEŘSKÝCH ŠKOL K VYBRANÝM ASPEKTŮM SPOLEČNÉHO VZDĚLÁVÁNÍ

RENATA ŠIKULOVÁ

ZUZANA SÝKOROVÁ

Naše východiska

Mateřskou školu vnímáme jako prostředí, kde heterogenita dětí patří k nezaměnitelným podmínkám. Tato rozdílnost vytváří přirozené společenské prostředí, do kterého děti předškolního věku vstupují.

Mateřská škola se v souladu se současným pojetím kurikula snaží vytvářet optimální podmínky pro společné předškolní vzdělávání dětí s rozdílnými předpoklady a schopnostmi. (model inkluzivního vzdělávání).

Naše východiska

Důležité podmínky úspěšnosti předškolního vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami:

- vhodné (potřebám dětí odpovídající) vzdělávací metody a prostředky, které jsou v souladu se stanovenými podpůrnými opatřeními,
- uplatňování vysoce profesionálních postojů učitelů i ostatních pracovníků, kteří se na péči o dítě a jeho vzdělávání podílejí.

Legislativní změny

Nové pojetí vzdělávání dětí předškolního věku se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen SVP) umožnila od 1. září 2016 účinná novelizace § 16 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Blíže bylo vzdělávání těchto dětí a žáků upraveno vyhláškou č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

Došlo k novelizaci vyhlášky č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení), která upravuje rozsah evidovaných údajů o dětech, žácích a studentech školami a školskými zařízeními (dále jen školy) a vymezuje množství údajů předávaných státní správě.

Změna se dotkla také vyhlášky č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, zejména vyhlášky č. 48/2016 Sb., č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky.

Byl upraven Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.

Cíle legislativních změn

Cílem legislativních změn bylo zlepšení podmínek pro vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami, zejména rozšíření podpory při jejich vzdělávání v běžných mateřských školách systémem podpůrných opatření, který doplní personální i materiální podmínky ve školách.

VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ

Cíle výzkumného šetření

Hlavní cíl:

- zjistit postoje, vzdělávací potřeby a problémy, které vnímají učitelé v běžných mateřských školách v souvislosti se společným vzděláváním.

Dílčí cíle:

- formulovat výzkumné otázky,
- zvolit vhodnou metodu a vytvořit nástroj výzkumného šetření,
- zajistit odpovídající vzorek respondentů,
- realizovat výzkumné šetření a vyhodnotit výsledky,
- formulovat závěry.

Výzkumné problémy a otázky

VP1: Jaké jsou postoje učitelů v běžných mateřských školách k vybraným aspektům společnému vzdělávání?

1. Jaké postoje zauímají učitelé v běžných mateřských školách k plánování činností v kontextu společného vzdělávání?
2. Jaké postoje zauímají učitelé v běžných mateřských školách k přítomnosti dítěte se SVP v prostředí pro učení?
3. Jaké postoje zauímají učitelé v běžných mateřských školách k řízení procesů učení v kontextu společného vzdělávání?
4. Jaké postoje zauímají učitelé v běžných mateřských školách ke spolupráci s kolegy v kontextu společného vzdělávání?
5. Jaké postoje zauímají učitelé v běžných mateřských školách ke spolupráci s rodiči a školskými poradenskými zařízeními v kontextu společného vzdělávání?

VP2: Jaké jsou vzdělávací potřeby učitelů v běžných mateřských školách v kontextu společného vzdělávání?

1. Jaké jsou postoje učitelů v běžných mateřských školách k vlastnímu rozvoji v kontextu společného vzdělávání?
2. Jaké jsou vzdělávací potřeby učitelů v běžných mateřských školách v kontextu společného vzdělávání?
3. Jakou formu dalšího vzdělávání učitelé v běžných mateřských školách preferují v kontextu společného vzdělávání?

**VP3: Jaké problémy vnímají učitelé v běžných mateřských školách
v kontextu společného vzdělávání?**

Jaké problémy vnímají učitelé v běžných mateřských školách v kontextu společného vzdělávání?

Metoda a nástroj výzkumného šetření

Kvantitativní výzkumné šetření.

Metoda dotazování – nástroj **DOTAZNÍK**:

- dvě verze:
 - tištěný a elektronický (přes Google formuláře),
 - obsah verzí dotazníku byl identický, lišily se pouze formou vyplnění – tu si mohli respondenti zvolit,
- 48 položek,
- pro záznam a zpracování dat jsme použili:
 - Google formuláře,
 - Statistica 13,
 - Microsoft Excel.

Nástroj výzkumného šetření

Dotazník byl sestaven ze 48 položek (3 uzavřené, 1 výčtová, 1 otevřená a 43 škálových položek).

Položky 1-3 – uzavřené, základní informace o respondentovi.

Položky 4-38 – škálové, zaměřené na postoje učitelů k vybraným aspektům společného vzdělávání.

Položky 39-46 – škálové, zaměřené na vzdělávací potřeby.

Položka 47 – uzavřená, zaměřená na preferované formy dalšího vzdělávání

Položka 48 – otevřená, zjišťovala, jaké problémy učitelé řeší v souvislosti se společným vzděláváním.

Všechny výroky, tedy škálové položky, respondenti hodnotili na šestibodové Likertově škále, kde vyjadřovali míru souhlasu s uvedeným výrokem. Přičemž hodnota 1 znamenala „zcela nesouhlasím“ a 6 „zcela souhlasím“.

Ukázka:

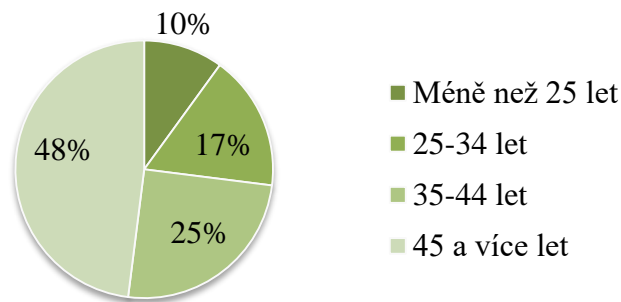
Individualizace výuky je pro učitele zátěž již během plánování. 1 2 3 4 5 6

Při společném vzdělávání je těžké připravit se na situace, které mohou nastat. 1 2 3 4 5 6

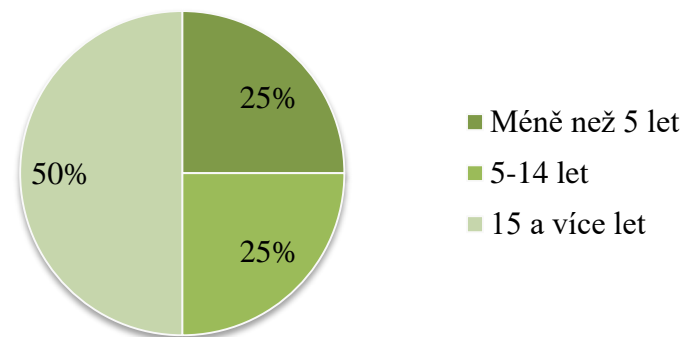
Při plánování činností není možné reagovat na potřeby všech dětí. 1 2 3 4 5 6

Charakteristika výzkumného vzorku

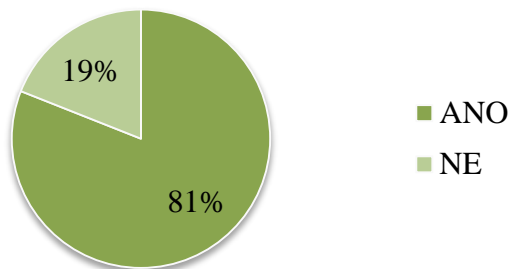
Graf I. – Rozložení vzorku respondentů podle věku

Graf II. Rozložení vzorku respondentů podle délky praxe

Graf III. Měl/a nebo máte ve své třídě dítě se SVP?

Charakteristika výzkumného vzorku - shrnutí

Použili jsme **dostupný výběr** výzkumného vzorku.

S žádostí o vyplnění dotazníku jsme oslovili učitele v běžných mateřských školách a získali jsme výzkumný vzorek, který čítal **100 respondentů**.

Pohlaví respondentů ve výzkumu nehrálo roli, proto jsme se na něj nedotazovali.

Nejpočetnější skupinu respondentů tvořili učitelé ve věku 45 a více let s více než patnáctiletou praxí v oboru, kteří se ve své třídě již setkali s dítětem se speciálními vzdělávacími potřebami.

VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

VP1: Jaké jsou postoje učitelů v běžných mateřských školách ke společnému vzdělávání?

- Postoje učitelů ke společnému vzdělávání hodnotíme jako **převážně kladné**.
- Usuzujeme tak na základě kladných a pozitivně laděných odpovědí respondentů na jednotlivé výzkumné otázky, jež spadaly pod tento výzkumný problém.
- Jedná se o kladné postoje respondentů:
 - k plánování,
 - prostředí pro učení,
 - k vlastnímu rozvoji,
 - a dokonce velice pozitivní a žádoucí postoje učitelů ke spolupráci:
 - s kolegy,
 - s rodiči
 - se školskými poradenskými zařízeními.

VP2: Jaké jsou vzdělávací potřeby učitelů v běžných mateřských školách v kontextu společného vzdělávání?

Z odpovědí respondentů vyplynulo:

- že i přesto, že většina z nich považuje své znalosti v oblasti společného vzdělávání za dostatečné, mají potřebu se dále vzdělávat, a to ve všech oblastech, na které jsme se dotazovali.

Uvíтали by tedy další vzdělávání pro činnosti s dětmi:

- se smyslovými vadami,
- s poruchami pozornosti,
- s mentální retardací,
- s poruchami autistického spektra,
- s odlišným mateřským jazykem
- s dětmi nadanými.

Oslovení respondenti pak mají největší potřebu se vzdělávat v činnostech s dětmi:

- s poruchami pozornosti,
- s mentální retardací,
- s poruchami autistického spektra ,
- nejvíce z nich pak s dětmi nadanými.

Přičemž jako formu dalšího vzdělávání respondenti preferují:

- celodenní odborný seminář či odborný seminář do tří hodin,
- vysokoškolské studium, kurz v rámci celoživotního vzdělávání na VŠ nebo půlroční kurz by volili jen ojediněle.

VP3: Jaké problémy vnímají učitelé v běžných mateřských školách v kontextu společného vzdělávání?

Respondenti v kontextu společného vzdělávání vnímají problémy spojené:

- s přidělením asistenta pedagoga,
- s připraveností, vzděláním a informovaností učitelů,
- se zdlouhavým procesem diagnózy a s tím spojenou administrativou,
- se spoluprací s rodiči,
- s postupným upouštěním od speciálního školství,
- s počtem dětí ve třídě,
- se zázemím mateřské školy,
- s vysokou náročností na práci a psychickou zátěží,
- se syndromem vyhoření.

Nejvíce respondentů ve své odpovědi uvedlo problémy spojené s vysokým počtem dětí ve třídě a s asistenty pedagoga.

V souvislosti s problémy týkající se asistentů pedagoga pak v odpovědích respondentů nejčastěji zazněly připomínky:

- k nedostatku asistentů pedagoga,
- k jejich odborné znalosti a nedostatečné časové dotaci pro práci s dětmi (dítě potřebuje asistenta po celý pobyt v MŠ a ne jen na dobu, kterou mu stanoví školské poradenské zařízení).

Závěry

Z našeho výzkumného šetření vyplynulo, že oslovení učitelé k této problematice zauímají až překvapivě kladné postoje.

Respondenti se vnímají jako dostatečně kvalifikovaní pro činnosti s dětmi se specifickými vzdělávacími potřebami, přesto se nebrání dalšímu vzdělávání (preferují krátkodobé odborné semináře).

Jako podstatné vnímáme také to, že jsou respondenti schopni formulovat určité problémy a úskalí, která v souvislosti společného vzdělávání vnímají, což je základní předpoklad pro eliminaci těchto problémů.

Závěry

Uskutečňování principů inkluzivního vzdělávání v prostředí mateřských škol je závislé na postojích učitelů mateřských škol a na jejich profesní připravenosti společné vzdělávání realizovat.

Autorky si uvědomují limity zvoleného výzkumného nástroje s ohledem na různou úroveň sebereflexe učitelů. Jako další možnost hledání odpovědí na toto téma se jeví kvalitativní výzkumné šetření, které by mohlo celou situaci dokreslit a podrobněji zodpovědět jednotlivé otázky.